

Mushtaq Farah ja Naema Ahmed Isse

Maahanmuuttajan rokotusohjaus

Toiminnallinen opinnäytetyö

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Terveystieteiden
Terveystieteiden

Terveystieteiden
Terveystieteiden

Opinnäytetyö

8.1.2024

Tiivistelmä

Tekijä(t): Naema Ahmed isse ja Mushtaq Farah

Otsikko: Maahanmuuttaja rokotusohjaus

Sivumäärä: 35 sivua

Aika: 8.1.2024

Tutkinto: Terveydenhoitaja (AMK)

Tutkinto-ohjelma: Terveydenhoitotyön tutkinto-ohjelma

Ohjaaja(t):

Lehtori, Hanna Vatanen

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa informoiva ja kannustava digitaalinen opiskelumateriaali terveydenhoitajaopiskelijoille maahanmuuttajan rokotusohjauksesta, jota voidaan hyödyntää terveyden edistämisen opinto jakson teoriaopinnoissa Metropolian Ammattikorkeakoulussa. Tavoitteena oli luoda digitaalinen oppimateriaali löydetyn tiedon pohjalta, jonka kautta voidaan edistää tulevien terveydenhoitajien rokotustietoisuutta.

Opinnäytetyö on toteutettu toiminnallisena opinnäytetyö, joka tehtiin yhteistyössä Metropolian Ammattikorkeakoulun kanssa syksyllä 2023. Työ sisältää teoriaosuuden ja digitaalisen oppimateriaalin maahanmuuttajan rokotusohjauksesta. Teoriaosuus sisältää tietoa rokotteista, kulttuurisensitiivisyydestä, terveydenhoitajan rokotusosaamisesta, rokotusvastaisuudesta ja maahanmuuttajista. Oppimateriaalia testattiin Metropolian Ammattikorkeakoulun terveydenhoitajaopiskelijoilla. Arvioijilta kerättiin palautetta lomakkeella, jota käytettiin oppimateriaalin viimeistelyssä ja kehittämisessä.

Maahanmuuttajilla on samalla tavalla oikeus terveys- ja sosiaalipalveluihin kuin muulla väestöllä. Vaikka maahanmuuttajien pääsy palveluihin kohtaa samankaltaisia haasteita kuin muilla väestöryhmillä, heidän maahanmuuttaja taustansa voi tuoda mukanaan lisähaasteita.

Avainsanat: rokotusvastaisuus, Maahanmuuttaja, Rokotusohjaus, Rokotusosaaminen, Terveyden edistäminen

---

Tämän opinnäytetyön alkuperä on tarkastettu Turnitin Originality Check -ohjelmalla.

Abstract

Author(s): Naema Ahmed Isse and Mushtaq Farah
Title: Vaccination guidance for immigrants
Number of Pages: 35 pages + 0 appendices
Date: 9.1.2024

Degree: Bachelor's degree in Health Care
Degree Programme: Degree in Public Health Nursing
Instructor(s): Senior Lecturer, Hanna Vatanen

The purpose of the thesis was to create informative and motivational digital learning material on vaccination counseling for public health nursing students with focus on immigrants. The material was intended for use in the theoretical studies of health promotion at Metropolia University of Applied Sciences. The goal was to develop digital learning content based on identified information to enhance the awareness of future public health nurses regarding vaccinations.

This thesis was conducted as a functional thesis in co-operation with Metropolia University of Applied Science, Helsinki, Finland during the autumn of 2023. The work includes a theoretical section and digital learning material on vaccination counseling for immigrants. The theoretical part covers information on vaccines, cultural sensitivity, the vaccination competence of public health nurses, vaccine hesitancy, and immigrants. The learning material was tested with public health nursing students of Metropolia University of Applied Science, and feedback was collected from evaluators through a form, which was used in finalization and improvement of learning material.

Immigrants have the same rights to health and social services as the rest of the population. Although immigrants face similar challenges in accessing services as other population groups, their background may pose additional challenges.

Keywords: Immigrant, Vaccination Guidance, Vaccination Competence, Health Promotion

---

The originality of this thesis has been checked using Turnitin Originality Check service.

Sisällys

1	Johdanto	5
2	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite.	6
3	Menetelmät	6
3.1	Toiminnallinen opinnäytetyö	6
3.2	Tiedonhaku	7
4	Teoriaperusta ja keskeiset käsitteet	8
4.1	Teoreettiset käsitteet	8
4.2	Rokotusosaaminen	10
4.3	Kulttuuriset ja kielelliset haasteet rokotusohjauksessa	10
4.4	Maahanmuuttajat suomessa	11
4.5	Maahanmuuttajien rokotukset	13
4.6	Maahanmuuttaja terveydenhuollon asiakkaina	15
4.7	Maahanmuuttajan ohjaus ja sen haasteet hoitotyössä	16
5	Digitaalinen oppimateriaali	17
5.1	Opetusmateriaalin arviointi ja tulokset	18
6	Tuotoksen tarkastelu	21
6.1	Oppimateriaalin kehittäminen	21
6.2	Oppimateriaalin toteutus	22
7	Pohdinta	29
7.1	Eettisyys	30
7.2	Luotettavuus	31
7.3	Hyödyntäminen	32
7.4	Jatkokehitys ehdotukset	32
	Lähteet	33

1 Johdanto

Maahanmuuttajat ovat herkässä asemassa, koska heidän rokotuskattavuutensa on usein heikompaa kuin kantaväestöllä. Kieli- ja kulttuurierot sekä rokotteiden tietämyksen puute lisäävät tätä ongelmaa. Tämä johtaa siihen, että maahanmuuttajat epäröivät ottaa aktiivista roolia konsultaatiossa.

Maahanmuuttaja tarvitsee hyvää kohtaamista terveydenhoitajalta ja informaatiota rokotuksista, joita hänelle annetaan. Rokotustietoisuuden kasvattaminen ja rokotusohjauksen parantaminen maahanmuuttajien keskuudessa auttavat nostamaan rokotuskattavuutta.

Rokotusosaaminen ja ohjauksen merkitys on korostunut viime vuosina erityisesti koronapandemian vaikutuksesta. Metropolian Ammattikorkeakoulun lehtorit Anne Nikkula ja Sari Lahti, Diakoni Ammattikorkeakoulun terveysalan koulutuspäällikkö Annuka Armento sekä Terveyden ja Hyvinvoinnin laitoksen ylilääkäri Ulpu Elonsalo ovat yhdessä kirjoittaneet julkaisun, jossa painotetaan eri-ikäisten rokottamisen ja rokotusohjauksen olevan terveydenhoitajien erityisosaaminen. He korostavat, että tavoitteena on kehittää opiskelijoiden tietoja, taitoja ja asenteita eri-ikäisten rokottamisessa ja rokotusohjauksessa. Terveydenhoitajien rooli on keskeinen niin rokotustoiminnan suunnittelussa kuin kansalaisten ohjaamisessa. Tämä korostaa rokotusosaamisen koulutuskokonaisuuden merkitystä nykyään terveydenhoitaja opiskelijoiden koulutuksessa. (Terveydenhoitaja 2020)

Aihe on tärkeä, koska monilla ihmisillä on edelleen suuri pelko mahdollisista haittavaikutuksista, vaikka kansallinen rokotusohjelma ja rokottaminen kuuluvat Euroopan jäsenmaiden toimivallan piiriin, johon Suomi kuuluu. (Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti 3 ym.2020.)

Rokottaminen on ylipäätään tehokkain keino ehkäistä tartuntatautien leviämistä, mutta epätietoisuus ja epävarma suhtautuminen estävät monia ihmisiä ottamasta rokotuksia, vaikka niiden hyödyistä on todisteita ja ne on varmistettu. (Sääksvuori ym.2022.).

2 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite.

Opinnäytetyön tarkoituksena on tuottaa informoiva ja kannustava digitaalinen opiskelumateriaali maahanmuuttajan rokotusohjauksesta, jota voidaan hyödyntää terveyden edistämisen opinto jakson teoriaopinnoissa Metropolian Ammattikorkeakoulussa.

Opinnäytetyön tavoitteena on tukea terveydenhoitajaopiskelijoiden oppimista maahanmuuttajien rokotusohjauksesta ja syventää rokotusosaamista.

Opinnäytetyön Kehittämistehtävät

1. Koostaa laadullinen opetusmateriaali terveydenhoitaja opiskelijoille
2. Antaa terveydenhoitaja opiskelijoille valmiuksia kohdata maahanmuuttajia rokotusohjauksessa.

3 Menetelmät

3.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Toiminnallinen opinnäytetyö tarkoittaa sitä, että opiskelija valmistaa toteutuksen, joka voi olla esimerkiksi prosessikuvaus, malli, esite tai opas. Toiminnallinen opinnäytetyö eroaa tutkimuksellisesta opinnäytetyöstä siten, että se tuottaa uutta tietoa, joka esitetään tutkimusraportissa. (Salonen 2013 s.7.)

Toiminnallisessa opinnäytetyössä keskeistä on konkreettisen tuotteen kehittäminen, jonka tulee olla visuaalisesti ja viestinnällisesti harkittu kokonaisuus. Tavoitteena on varmistaa, että asetetut päämäärät ovat selvästi havaittavissa ja että lopullisen tuotoksen on täytettävä sille asetetut tarkoitukset, sekä että se palvelee kohderyhmäänsä tehokkaasti. Toiminnallista osuutta suoritettaessa on huomioitava tuotoksen sisältö, asetetut tavoitteet, viestintätilanne ja käytetty tekstilaji. On myös tärkeää huomioida, että opinnäytetyön lopputuotos eroaa sekä sisällöltään että ulkoasultaan itse opinnäytetyön raportista (Vilka & Airaksinen 2003, 51, 65).

Toiminnallisessa opinnäytetyössä ensin asetellaan tavoitteet, suunnitellaan työn toteutus, valitaan soveltuvat kehittämistyön menetelmät ja laaditaan aikataulu työskentelyä

varten. Työssä pohditaan myös, miten valmiiksi tuotettu opinnäytetyö tai sen tulokset arvioidaan, ja millä tavoin palautetta kerätään. Tämän jälkeen kerätään laaja tietoperusta, ja siitä jäsenellään tietoperustaan keskeiset käsitteet ja aiempi tutkittu tieto. (Kostamo & Airaksinen & Vilka 2022).

3.2 Tiedonhaku

Aluksi tutustuttiin erilaisiin tietokantoihin, jonka jälkeen aloitettiin tiedon etsimisen erilaisilla hakusanoilla kotimaisista ja kansainvälisistä tietokannoista. Kuitenkin huomattiin, että saatu osumat olivat liian vähäisiä, kun käytettiin pelkästään yleisiä hakusanoja. Tämän vuoksi päätettiin hakea apua informaattikolta, jonka avustuksella saatiin laajempaa ja monipuolisempaa aineistoa. Tämän pohjalta laadittiin taulukko keskeisistä käsitteistä, joka auttoi hahmottamaan, mitkä hakusanat toivat eniten osumia eri tietokannoista.

Tiedonhaku suoritettiin monipuolisesti eri tietokannoista sekä suomeksi että englanniksi. Käytössä olivat sekä kansainväliset tietokannat kuten PubMed, Cinalh ja Medline että kotimaiset tietokannat kuten Medic ja Finna.

Hakusanoja valittaessa pyrimme keskittymään opinnäytetyön aiheeseen liittyviin keskeisiin käsitteisiin ja avainsanoihin. Käytössä oli sekä systemaattinen että manuaalinen tiedonhaku, ja hakusanoja muokattiin tarpeen mukaan saadaksemme mahdollisimman relevanttia aineistoa.

Tiedonhaussa käytetyt hakusanat olivat laajasti opinnäytetyön aiheeseen liittyviä, kuten rokotusohjaus, maahanmuuttajaohjaus, rokottaminen, digitaalinen opetusmateriaali ja opiskelija, opetusmateriaali, ja englanniksi etsittiin hakusanoilla immigrant, vaccination, vaccination guidance, counselling, vaccination skills, Immigration vaccination support resources, Vaccine requirements for immigrants, Vaccination acceptance AND immigrant.

Taulukko 1. Tiedonhaussa käytetyt keskeiset käsitteet

	Keskeinen käsite 1	Keskeinen käsite 2	Keskeinen käsite 3
Suomeksi	rokotusohjaus	Maahanmuuttaja rokotusohjaus, ohjaaminen, rokottaminen,	Opetusmateriaali, digitaalinen opetusmateriaali, materiaalit, opiskelija
Englanniksi	Vaccination guidance	Immigrant, counselling, vaccination,	Teaching materials, student, study materials
yso-sanat	rokotusohjaus	Immigrant	Opetusmateriaali

4 Teoriaperusta ja keskeiset käsitteet

4.1 Teoreettiset käsitteet

Tiedonhakuprosessissa etsitään sopivia termejä ja on suositeltavaa selittää niiden merkitys selvästi tutkimuksessa. Teoreettiset käsitteet auttavat ymmärtämään ilmiöiden syvempää merkitystä ja tarkoitusta tutkimuksen yhteydessä. (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2007.) Tässä taulukossa selitetään seuraavat keskeiset käsitteet, jotka liittyvät aiheeseen.

Maahanmuuttaja	Tarkoittaa henkilöä, joka on maahan muuttanut toisesta maasta. Sillä viitataan yleisesti henkilöitä, jotka ovat syntyneet ulkomailla. Tällä voidaan viitata kaikkia, jotka ovat muuttaneet suomeen eri perusteilla esimerkiksi, perhe syiden, työn tai lähtömaan tilanteesta johtuvan pakolaisuuden takia. (THL 2023).
Pakolainen	On henkilö, jolle on myönnetty turvapaikka kotimaansa ulkopuolisesta valtiosta. Pakolaiset tulevat suomeen kiintiöjärjestelmän kautta, tai turvapaikanhakijoina. Pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden vastaanottoa pidetään Suomessa uutena ilmiönä. 1990-luvun alussa pakolaisuus tuli suomalaisista vasta tutuksi, suurten pakolaisryhmien kuten somalialaisten saapumisen myötä. (Suomen pakolaisapu)
Rokotusosaaminen	Tarkoitetaan, että rokottajan pitää osata tuntea erilaisia rokotuksilla ehkäistävät taudit ja kansallisen rokotusohjelman, sekä rokotusten hyödyt. Perehtynyt rokotteisiin, tietää niiden käyttösyitä, sekä mahdolliset haittavaikutukset. Tietää miten keskustella ja antaa ohjeet. Olla tietoinen ja käsitellä rokotus turvallisuusasiat. Osata aseptiikan perusteet, sekä on tietoinen rokotteiden säilymisen ja oikeaan käsittelyyn liittyviä perusteita ja osata hallita erilaiset rokotustekniikat ja tietää kirjata rokotukset oikein. (THL 2020.)
Rokotteet	Tarkoittavat lääkevalmisteita, joilla voidaan ennaltaehkäistä tartuntatauteja, sekä niihin liittyviin jälkitauteihin, vammautumisiin, sekä kuolemiin. Rokotuksilla suojataan yksilöitä infektioitaudeista, jolloin samalla rajoitetaan taudinaiheuttajaa leviämässä väestöihin. Rokotuksen tuottama yksilö turva riippuu monenlaisista tekijöistä eli taudinaiheuttajasta, rokotteesta ja sen ominaisuuksista. Siitä huolimatta voi välillä rokotettu sairastua, mutta yleensä tällaiset oireet ovat lievempiä. (Fimea.)
Kulttuurisensitiivisyys	Ei ole pelkästään ammattilaisten asenne, vaan se heijastuu myös tapaan järjestää palveluita. Kaikkien ihmisten kulttuuritaustoja tulee arvostaa, kunnioittaa ja luoda syrjimättömän ilmapiiri. (THL 2021)
Rokotusvastaisuus	Rokotusvastaisuutta on esiintynyt 1800-luvulla ja silloin isorokkorokotukset on otettu laajaa mittaisesti vastaan. Rokotusvastaisuus oli uudenlaiseen sekä arvaamattoman toimenpiteeseen liittyvää pelkoa, vastus syntyi erityisesti siitä, kuinka rokotteet olivat monesti pakollisia. Vastukseen liittyy monia eri tekijöitä, kuten esimerkiksi harhakäsitys, asenne, kulttuuriset sekä sosiaaliset tekijät. (Lääkärilehti 2018).

4.2 Rokotusosaaminen

Rokotusosaaminen on laaja-alainen lähestymistapa terveyden edistämisessä, joka pyrkii vähentämään terveyteen liittyviä epätasa-arvoja ja tukemaan jokaisen yksilön terveyspotentiaalin täyttä toteutumista (Nikkula 2011). Infektiotauteja estetään kahdella tavalla: ensinnäkin rokotteet suojaavat ihmisiä suoraan taudeilta, ja toiseksi ne vähentävät taudin leviämistä yhteisössä. Kun vähemmän ihmisiä sairastuu ja tauti ei ole niin yleinen, se leviää harvemmin muihin ihmisiin (THL 2023).

Koulutuksella on merkittävä asema rokotusosaamisen edistyksessä, ylläpidossa ja vahvistamisessa" (Nikkula 2011). Kansallisen rokotusosaamisen koulutuskokonaisuuden opintojaksoja käytetään lähes kaikissa ammattikorkeakouluissa, joissa voi suorittaa tutkinnon terveydenhoitajana, sairaanhoitajana, kätilönä tai ensihoitajana. Tämä verkko-opetukseen perustuva koulutuspaketti tarjoaa opiskelijoille teoreettista tietoa ja valmiudet toimia rokottajina (THL 2023). On ensiarvoisen tärkeää, että rokotusprosessia suorittavalla henkilöllä on laaja-alainen osaaminen sekä käytännön valmiudet rokotusten toteuttamiseen. Rokotusosaaminen asettaa kaikki ne tiedot ja taidot, jotka mahdollistavat rokotusten pätevää ja turvallista toimeenpanoa (THL 2023).

4.3 Kulttuuriset ja kielelliset haasteet rokotusohjauksessa

Rokottajan on kyettävä kommunikoimaan rokotteisiin ja niiden liittyviin kysymyksiin rokottavien kanssa. Lisäksi hänen on osattava puhua, mitä rokottamattomuus tarkoittaa. Rokottajan on, myös osata antaa ohjeita olkoon liittyen rokottamiseen, että rokotustilanteisiin (THL 2023).

Maahanmuuttajilla on lähes samanlainen tarve terveystalvluille kuin koko väestöllä. Kuitenkin he käyttävät Terveystalvluja vähemmän kuin koko väestö keskimäärin. Monet maahanmuuttajat kokevat Terveystalvlu riittämättömiksi, vaikka kokemuksissa onkin eroja eri väestöryhmien välillä. Aikojen varaaminen, yhteydenotot terveystalvluihin ja tutkimuksiin pääsy koetaan monille maahanmuuttajille haastavaksi. Eri väestöryhmät myös käyttävät erilaisia terveystalvluja, kuten terveystalvluvastaanottoa ja työterveystalvluoia eri tavoin (THL 2023).

Maahanmuuttajien kanssa työskentely voi tuoda haasteita, kun kohtaa ristiriitoja heidän tarpeidensa ja odotuksensa sekä palvelujärjestelmän todellisuuden välillä, mikä voi aiheuttaa kommunikaatio- ja ymmärrysongelmia. Monilla maahanmuuttajilla voi olla vahva luottamus länsimaiseen lääketieteeseen ja samalla heillä saattaa olla puutteellista terveystietoa. Niiden, jotka ovat saapuneet köyhistä oloista tai kokeneet sodan tai onnettomuuksia, voi olla toive täydellisestä paranemisesta. Tämä saattaa aiheuttaa pettymystä, koska krooniset sairaudet eivät parane nopeasti lyhyellä lääkekuurilla. Lisäksi hiljattain saapuneilla maahanmuuttajilla ei välttämättä ole tarkkaa tietoa suomalaisesta terveydenhuollosta (Duodecim 2007).

Niinpä tiedottamalla terveystalvuluista ja niiden hoitoista, sekä tulkkipalveluiden käyttämisellä varmistetaan sen, että asiakas ja hoitaja ymmärtävät toisensa erilaisissa asiakastapaamisissa. Hoitajan tulisi turvautua tulkkipalveluihin käyttöön aina, kun asiakkaan kielitaito ei riitä asioista keskusteluun. Tulkkipalvelujen käyttö edistää asiakkaan osallisuutta ja tekee palveluista helpommin saavutettavia. Samalla se vahvistaa sekä ammattilaisen, että asiakkaan oikeusturvaa ja potilasturvallisuutta. Lisäksi tulkkipalveluiden käyttö parantaa palvelujen tehokkuutta ja voi tuoda säästöjä kustannuksissa. (THL 2023).

4.4 Maahanmuuttajat suomessa

Yleensä maahanmuuttajia tilastoidaan heidän syntymämaansa tai kansalaisuutensa ja äidinkielenä perusteella. Vuoden 2005 loppupuolella suurimmat vieraskieliset ryhmät koostuivat henkilöistä, joiden äidinkieli oli venäjä, viro englanti, somali tai arabia. (Duodecim 2007).

Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2022 suomessa oli 508 000 ulkomaalaistaustaisia henkilöitä, jotka vastasivat 9 prosenttia väestöstä. Ahvenanmaalla ulkomaalaistaustaisia asui 17,6 prosenttia ja Uudenmaalla 16,9 prosenttia enemmän kuin maan keskiarvoa. Uudellamaalla asuu selvästi yli puolet ulkomaalaistaustaisia. (Tilastokeskus 2022).

Vuonna 2022 työikäisiä ulkomaalaistaustaisia oli 76 prosenttia, kun taas suomalais-taustaisia työikäisistä vastaava osuus oli vaan 60 prosenttia. Tämä luku kattaa sekä ulkomailta syntyneet, että Suomessa syntyneet toisen polven ulkomaalaistaustaiset henkilöt. (Tilastokeskus 2022).

Useampiin Euroopan maihin verrattuna maahanmuuttajien määrä suomessa on hyvin pieni. Vuonna 1990 ulkomaalaisten Suomessa oli noin 26 000 henkeä, kun taas vuoden 2005 päätyessä se oli kasvanut melkein 114 000 henkeen, mikä vastasi 2,2 prosenttia kaikkien väestöstä (Duodecim 2007.)

Vuoden 2022 lopussa Tilastokeskuksen raportin mukaan suurimmat kansalaisuusryhmät olivat virolaiset, venäläisiä, somalialaiset, ruotsalaisia, sekä serbia-montenegron kansalaiset, että irakilaiset. Kun tarkastellaan äidinkielen perusteella, somalialaisten määrä on korkeampi, sillä moni heistä on tähän mennessä saanut suomen kansalaisuuden, sekä suomessa syntyvien lasten osuus vaikuttaa positiivisesti koko luvun kasvuun. (Tilastokeskus 2006a).

Tämänhetkisten tilastojen mukaan (vuonna 2022) venäjää puhutaan äidinkielenään vajaa 94 000 henkilöä ja toiseksi yleisin kieli on viro, jota puhutaan hieman yli 50 000 henkilöä. Suomessa merkittävimpiä kieliryhmiä ovat myös arabia, englanti ja somali. (Tilastokeskus 2022).

2000-luvulla maahanmuutto on muuttunut, kun pakolaisten ja muiden humanitaarisista syistä tulevien maahanmuuttajien osuus suhteessa koko väestöön on pienentynyt. Toisaalta perheiden yhdistämisen ja työperusteisen maahanmuuton määrä on kasvanut. Maahanmuuttajat edustavat monipuolista joukkoa, ja he sopeutuvat Suomeen eri tavoin ja eri tahtiin. Yleisenä kokemuksena voidaan todeta, että monikulttuurisen yhteiskunnan menestyksellinen kehittäminen edellyttää tehokasta kotoutumista. (Jäntti 2010, vtv s.7).

Kotoutumista pidetään tärkeänä niille, jotka kotoutuvat, kuin myös yhteiskunnan kannalta. Heikosta kotoutumisesta voi seurata syrjintää, ja äärimmillään se voi altistaa yksilöt radikalisoitumiselle. Tutkimusten mukaan EU:n ulkopuolella syntyneiden vanhempien lasten köyhyysriski Suomessa on erityisen korkea, nousten 61 prosenttiin. Tämä tarkoittaa noin kuusinkertaista eroa verrattuna muihin väestöryhmiin. (Jäntti 2010, vtv s.7).

Suomessa viranomaiset pyrkivät tukemaan maahanmuuttajien kotoutumista monipuolisilla toimenpiteillä. Paikallistasolla kotoutumista edistävät palvelut ja tukitoimet ovat

pääasiassa terveys- ja sosiaaliviranomaisten, opetuslaitosten, työhallinnon, Kansaneläkelaitoksen ja muiden toimijoiden vastuulla. Myös erilaiset järjestöt osallistuvat aktiivisesti kotoutumista tukeviin toimintoihin. (HE 185/2010 vp, vtv s.7).

4.5 Maahanmuuttajien rokotukset

Rokotussuoja vaihtelee sen mukaan, mistä maahanmuuttaja on kotoisin. Osa maahanmuuttajista voi saada rokotukset maksutta Suomen rokotusohjelman mukaisesti. On tärkeää, että heidän rokotustarpeensa arvioidaan ja rokotukset aloitetaan mahdollisimman pian heidän saapuessa maahan (Rokotustieto 2023), on suositeltavaa, että varsinkin lasten rokottamisesta huolehtisivat terveydenhoitajat, joilla on kokemusta ja tietoa lasten rokottamisesta (THL rokotus ukrainasta saapuneille 2022).

Suomessa rokotusohjelman mukaiset rokotukset tarjotaan turvapaikanhakijoiden lapsille ja raskaana oleville naisille, ulkomaalaisille opiskelijoille, jotka hyödyntävät opiskeluterveydenhuoltoa, kiintiöpakolaisille, turvapaikan tai oleskeluluvan saaneille, sekä niille, jotka ovat pysyvästi muuttaneet Suomeen. Lisäksi henkilöille, jotka kuuluvat lääketieteellisiin riskiryhmiin (Rokotustieto 2023).

Maahanmuuttajan rokotukset täydennetään suomalaisen rokotusohjelman mukaisesti, jos on puutteita rokotuksista. Rokotussuoja rakennetaan alusta alkaen nopeutetulla aikataululla, jos maahanmuuttaja ei ole saanut rokotuksia tai on epävarma saanneistaan rokotuksista (THL). Maahanmuuttaja saattaa tarvita rokotuksia, jotka eivät sisälly Suomen kansalliseen rokotusohjelmaan, riippuen heidän lähtömaansa terveystilanteesta. Näitä rokotuksia ovat esimerkiksi tuberkuloosi- ja hepatiitti B-rokotukset. Tuberkuloosi eli BCG-rokotusta tarjotaan alle 7-vuotiaille lapsille, jotka tulevat maasta, jossa tuberkuloosin esiintyvyys on korkea. Lisäksi rokotusta suositellaan kaikille alle 7-vuotiaille lapsille, jotka eivät ole aiemmin saaneet BCG-rokotusta ja ovat saapuneet Suomeen esimerkiksi pakolaisleiriltä tai mahdollisesti olleet salakuljetettuna turvapaikanhakijana, tai asuvat vastaanottokeskuksessa tai alaikäisyksikössä (Rokotustieto 2023).

Muita maahanmuuttajille harkittavia rokotuksia ovat tuhkarokko, poliomyeliitti, meningokokkitauti ja kurkkumätä/tetanus/hinkuyskä. Tuhkarokkoa rokotetaan mieluiten MPR-rokotteella, rokottamisen etusijalle asetetaan eniten 15-vuotiaisiin lapsiin nähden sikotautia vastaan. (EUPHA 2016, Volume 23, Pages 372–373)

Meningokokkitauteja vastaan annettava rokotus tulisi toteuttaa mieluiten meningokokkien seroryhmiä A, C, W-135 ja Y vastaan suunnatuilla rokotteilla. Jos maa ei käytä neliarvoista rokotteita, harkittava on seroryhmien A:n ja/tai C:n vastaisia rokotteita. Lisäksi olisi harkittava yksilöiden rokotustilan tarkistamista sekä aikuisten että lasten osalta, ja tarjottava rokotus differia-tetanus-hinkuyskää vastaan kansallisten ohjeiden mukaan. (EUPHA 2016, Volume 3, Pages 372–373).

Aikuiselle turvapaikanhakijalle tarjotaan välttämättömät rokotuksen yksilön ja väestön suojaamiseksi. Kaikki turvapaikanhakijat tulisi rokottaa ainakin kurkkumätää, poliota ja tuhkarokkoa vastaan. On myös tärkeää varmistaa turvapaikanhakijoiden suoja koronavirusta vastaan. Vastaanottokeskuksissa asuville turvapaikanhakijoille tarjotaan lisäksi influenssarokotetta. Suomeen saapuvien henkilöiden, jotka ovat viettäneet vähintään 4 viikkoa korkean polioriskin maissa, tarkistetaan ja tarvittaessa täydennetään poliorokotussuojaa.

Poliomyeliitti rokotusta tulisi harkita aikuisille ja lapsille, jotka saapuvat tällä hetkellä poliioviruksen leviämisen kohteena olevista maista, kuten Afganistanista ja Pakistanista, tartuntariskin maista, kuten Nigeriasta ja Somaliasta, tai maista, jotka ovat edelleen alttiita kansainväliselle leviämiselle, mukaan lukien Kamerun, Päiväntasaaja Guinea, Etiopia, Irak, Israel ja Syyria (EUPHA 2016, Volume 23, Pages 372–373).

Tämä toimenpide on tärkeää, sillä se auttaa ehkäisemään polion leviämistä ja suojelee sekä yksilön että yhteisön terveyttä. Polio on tarttuva tauti, ja rokotussuojan tarkistaminen ja päivittäminen ovat tärkeä osa matkustajien terveysvaratoimia suomeen saapuessa. Poliorokotusta tarjotaan, jos edellisestä rokotuksesta on kulunut yli 12 kuukautta (Rokotustieto 2023).

Maahanmuuttajista osa ei kuitenkaan ole saanut perusrokotuksia. Jos rokotuksista ei ole varmuutta, on parempi rokottaa kuin olla rokottamatta. Maahanmuuttaja on saattanut saada lähtömaansa tarpeellisia rokotteita, jotka eivät kuulu Suomen rokotusohjelmaan. Näitä rokotuksia ei välttämättä tarvitse jatkaa, mutta maahanmuuttaja voi ostaa kyseiset rokotteet apteekista lääkemääräyksellä (THL 2023).

4.6 Maahanmuuttaja terveydenhuollon asiakkaina

Kansainvälisten että Suomessa tehtyjen tutkimukset ovat osoittaneet sen, että maahanmuuttajien terveydentila vaihtelee merkittävästi. Yleisesti terveimpiä ovat nuoret ja työperäiset maahanmuuttajat, kun taas sairaammat traumatisoituneet ja lähtömaassaan kidutetut pakolaiset ja turvanpaikanhakijat voivat kantaa enemmän terveysongelmia. Maahanmuuttajien sairastavuuserot johtuvat pääosin yleisistä terveyteen vaikuttavista tekijöistä, kuten elinolosuhteista, sukupuolisista eroista, perheen rakenteesta, sosiaalisesta tuesta ja verkostojen laadusta. Maahanmuuttajien terveyteen liittyviä erityisiä tekijöitä ovat kuitenkin syrjinnän ja rasisminkokemukset sekä haasteet tarvittavien palvelujen saatavuudessa ja käytössä. (Pakaslahti & Huttunen 2010, vtv s.37).

Tarkastushavaintojen perusteella Suomessa pidempään asuneet suuremmat maahanmuuttajaryhmät, kuten somalit, ovat alkaneet kotoutua hyvin ja oppineet käyttämään sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja. Myös opiskelijat ja hyvin englantia puhuvat, työssä käyvät maahanmuuttajat voivat hyvin ja osaavat hakeutua tarvitsemiinsa palveluihin. (Tarkastushaastattelut, TE- toimistot 2013, vtv s.37).

Maamu- tutkimuksessa havaittiin, että maahanmuuttajataustaiset ryhmät hyödynsivät terveyspalveluita vähemmän koko väestöä verrattuna. He käyttivät harvemmin yksityislääkärien ja työterveyslääkärien palveluita sekä lääkärinmääräämiä reseptilääkkeitä. Tutkimuksen mukaan yleisimmät hoidon saannin esteet olivat jonot hoitoon pääsemisessä, korkeat hinnat ja kielivaikeudet. (Castaneda ym. 2012, vtv s.43).

Tarkastushaastatteluissa havaittiin, että sosiaali- ja terveydenhuolto kohtaa vaikeuksia tavoittaessaan muita maahanmuuttajien kuin pakolaiset. Maahanmuuttajien ongelmina tunnistettiin heidän vaikeutensa saada tarvitsemaansa hoitoa erityisesti mielenterveysongelmiin ja trauma kokemuksiin, joita yhä useammalla maahanmuuttajalla on. (Castaneda ym. 2012, vtv s. 43).

Maahanmuuttajien sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisessä keskeinen kysymys on, riittävätkö peruspalvelut vastaamaan maahanmuuttajien palvelutarpeisiin vai olisiko tarpeen järjestää heille erityispalveluja keskitetysti. Sosiaali- ja terveysministeriön näemyksen mukaan eri maahanmuuttaja ryhmille tulisi tarjota esimerkiksi perhesuunnitteluneuvontaa ja terveyskasvatusta omalla kielellä. Ministeriöllä ei kuitenkaan ole vastauksia siihen, miten nämä palvelut tulisi järjestää (Castaneda ym. 2012, vtv s. 43).

Tarkastuksessa haastateltujen asiantuntijoiden mukaan normaali sosiaali- ja terveyspalvelut soveltuvat myös maahanmuuttajille, mikäli heille voidaan tarjota pidempiä vastaanottoaikoja ja tarvittaessa tulkkipalveluita. Asiantuntijat korostivat myös, että maahantulon alkuvaiheessa maahanmuuttajat voivat muodostaa erityisryhmän, josta suurin osa voi tehostetuilla alkuajan palvelujen jälkeen siirtyä normaalipalveluihin. Palvelujärjestelmässä pitäisi kuitenkin huomioida myös se, että osalla maahanmuuttajista, kuten ikääntyneillä maahanmuuttajilla, erityistarpeet säilyvät koko heidän ikänsä. (Tarkastus-haastattelu, vtv s. 45).

4.7 Maahanmuuttajan ohjaus ja sen haasteet hoitotyössä

Suomessa oleskelevilla maahanmuuttajilla on samat terveys- ja sosiaalipalveluihin liittyvät oikeudet kuin muulla väestöllä. Maahanmuuttajien haasteet päästä näihin palveluihin voivat olla samankaltaisia muun väestön kanssa, mutta heidän taustansa voi lisätä näitä haasteita (THL 2023).

Maahanmuuttajien ohjauksessa haasteena on kulttuurin roolin ymmärtäminen ja sen vaikutus. On olennaista tiedostaa kulttuurin merkitys niin, ettei se muodostu esteeksi hoitotyössä. Tärkeää onkin ymmärtää asiakkaiden tausta ja katsella heidän kulttuuriin eri näkökulmista (Korhonen-Puukari 2013 s.12).

Ohjaustyössä on tärkeää ymmärtää yhteisöllisten ja yksilökeskeisten kulttuurien väliset erot. Näitä eroavaisuuksia voidaan nähdä esimerkiksi siinä, miten länsimaissa yhteiskunnissa korostetaan yksilöllisyyttä, kun taas Afrikan, Aasian ja Etelä- Amerikan kulttuureissa on tyypillistä vahva yhteisöllisyyden painotus. On kuitenkin syytä huomata, että yhteisöllisissä kulttuureissa on yleisempää jakaa henkilökohtaisia haasteita tuttujen ihmisten kanssa, kun taas länsimaisessa kulttuurissa saattaa olla tapana turvautua ammattiauttajiin herkemmin. Riippumatta siitä, mistä kulttuurista ohjattavat tulevat on tärkeää pyrkiä ottamaan heitä huomioon kokonaisina ihmisinä. Monikulttuurisessa ohjauksessa ja neuvonnassa korostetaan kulttuurisen erilaisuuden merkitystä ohjausprosessissa. Tavoitteena on yhdessä ohjattavan kanssa käsitellä ne haasteet, jotka nousevat esiin kulttuurillisissa eroissa. Tärkeänä on ohjaajan kasvaminen tietoisemmaksi omasta kulttuuritaustastaan ja sen vaikutuksesta ajatteluun ja toimintaan eli omiin arvoihin, elämänhistoriaansa ja olettamuksiinsa inhimillisestä toiminnasta. Tämä mahdollistaa kulttuurisensitiivisen toiminnan erilaisten ohjattavien kanssa. Ohjaaja oppii ohjaustyössä

juostavasti ja luovasti hyödyntämään erilaisia lähestymistapoja ja menetelmiä, jotka otavat huomioon ohjattavien kulttuuritaustan ja yksilölliset tarpeet (Korhonen-Puukari 2013 s.13–20).

5 Digitaalinen oppimateriaali

Opinnäytetyössä tämä digitaalinen opetusmateriaali on olennainen apuväline terveysalan opiskelijoille ja se on suunniteltu käytettäväksi Moodle-oppimisolustalla. Tällä tavoin se on saatavilla ja tarvittaessa helposti muokattavissa. Päätettiin valmistaa oppimateriaali sähköisessä muodossa johtuen, sen helppokäyttöisyydestä sekä siitä syystä, että sähköinen oppimateriaalin käyttö ja sen määrä on jatkuvasti kasvussa Suomessa eri käyttötapojen ja helppouden ansiosta.

Digitaalisen opetusmateriaalin käytön lisäksi on huomattu, että myös oppimisympäristöillä on merkittävä vaikutus ja ne edistävät myönteisesti oppimistuloksia. Ne myös tukevat oppijoiden itsesäätelyä, kuten tavoitteiden asettamista ja oman oppimisen arviointia. Näin digitaaliset oppimisympäristöt edistävät näiden osa-alueiden kehittymistä (Männistö 2023, 33).

Opetusmateriaali on käytössä, jotta oppiminen ja asetetut tavoitteet etenevät. Opetusmateriaalin määrittely on vaihtunut laajaksi vähitellen, koska nykyisin esimerkiksi kirjalliset ja visuaaliset opetusmateriaalin lisäksi muiden opetusmateriaalien listaan voidaan lisätä digitaalisia opetusmateriaaleja, joihin kuuluu esimerkiksi oppimispelejä (Hoiva-silta 2017 s.12).

Digitaalisen opetusmateriaalin tehtävä on tukea opiskelijaa perehtymään aiheeseen ja hahmottaa opetettavan tehtävän keskeiset näkökulmat esimerkiksi, tekstin, videon tai puheen keinoin. Eli opiskelijaa voi kannustaa omaksumaan asiantuntijan rooli ja tarjota tukea, jotta opiskelija rohkaistuu tarttumaan haastaviin tehtäviin ja näin ylittämään aiemmin osaamisensa rajat (Ilonmäki 2012).

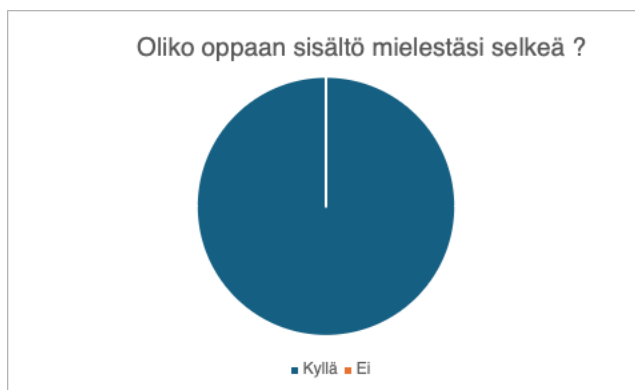
On ymmärrettävä, että digitaalinen opetusmateriaali ei ole pelkästään ”kirja verkossa” tai kokoelma tekstiä, kuvien tai videoita ilman selkeää pedagogista tarkoitusta. Digitaalinen opetusmateriaalin oppimistehtävät tulisi olla haasteellisia, avoimia ja autenttisia, koska nämä ominaisuudet tekevät niistä opiskelijan näkökulmasta innostavia ja kiehtoa-

via. Opiskelija voivat siten keskittyä opittavan ilmiöön, inspiroitua sen sisältämistä sisällöllistä ja toiminnallisista mahdollisuuksista, mikä motivoi heitä työskentelemään aiheen parissa ja tuottamaan tuloksia (Opetushallitus 2023).

5.1 Opetusmateriaalin arviointi ja tulokset

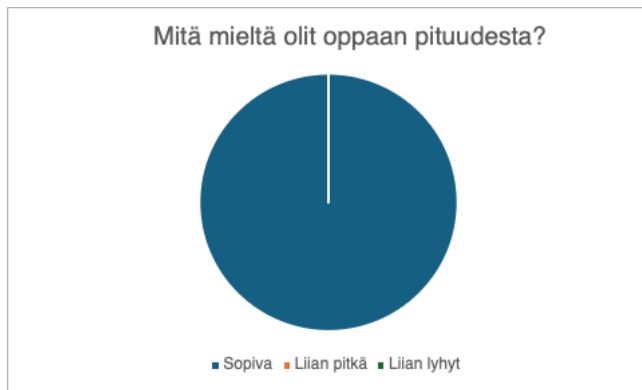
Ennen julkaisua sähköinen oppimateriaali kävi useita arviointikiertoja tekijöiden toimesta, mutta päätimme vielä suorittaa laajempi testaus muiden opiskelijoiden keskuudessa, jotta arviointiprosessi olisi mahdollisimman objektiivinen. Opiskelijat pääsivät tutustumaan itseopiskelumateriaalin videoihin ja tehtäviin. Arviointilomake toteutettiin Microsoft Forms- lomakkeelle, joka koostui kuudesta kysymyksestä ja yhdestä osiosta, johon sai halutessaan antaa vapaasti palautetta.

Arvioinnin tarkoituksena oli analysoida itseopiskelumateriaalia, joka oli suunniteltu terveydenhoitajaopiskelijoille. Arvioinnin avulla pyrittiin saamaan kattavan käsitys materiaalin vahvuuksista ja mahdollisista kehittämiskohteista. Arviointi toteutettiin nimettömänä verkkokyselynä, joka jaettiin kymmenelle Metropolian terveydenhoitajaopiskelijoille. Kysely keskittyi materiaalin selkeyteen, hyödyllisyyteen ja opiskelijoiden tyytyväisyyteen.

Kaavio 1

Palautelomakkeeseen saapui yhteensä kymmenen vastausta. Kysymykseen, oliko oppaan sisältö vastaajien mielestä selkeä, kaikki vastaajista vastasivat kyllä. Oppimateriaalin tavoitteena oli tarjota selkeää ja ymmärrettävää tietoa maahanmuuttajien rokotusohjauksesta. Vastaajat kokivat, että ohjeet antoivat selkeät suuntaviivat oppimiseen ja käytännön soveltamiseen, mistä saimme kiitosta.

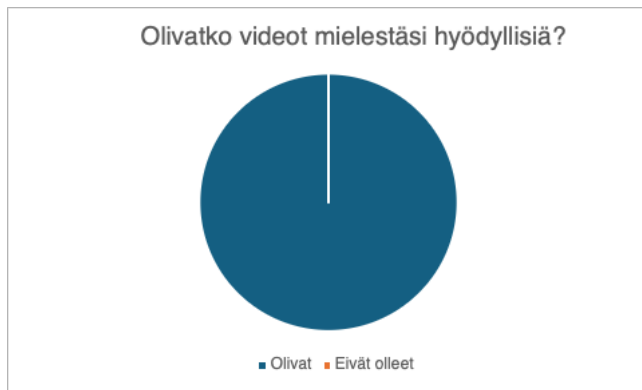
Kaavio 2

Palautelomakkeessa kysyttiin myös vastaajilta, mitä mieltä he olivat oppaan pituudesta: oliko se sopiva, liian pitkä, vai liian lyhyt. Kaikki kymmenen vastaajaa vastasivat, että oppaan pituus oli heidän mielestään juuri sopiva. Monet vastaajat korostivat, että oppaan pituus mahdollisti sen helpon käytön käytännön tilanteissa. Se oli riittävän lyhyt, jotta tärkeät tiedot saattoivat tulla nopeasti esiin.

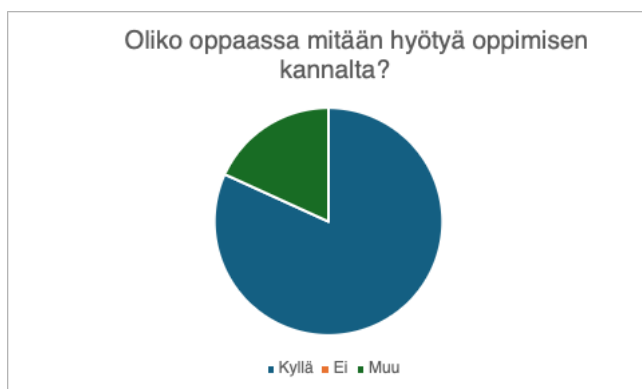
Kaavio 3

Tehtävien haastavuudesta kysyttiin myös vastaajilta: olivatko oppaan tehtävät sopivan haastavia, liian helppoja tai liian vaikeita. Vastaajista 90 % koki, että tehtävät olivat sopivan haastavia, ja noin 10 % vastaajista sanoi, että tehtävät olivat liian helppoja. Useat vastaajat toivat esille, että oppaan haastavuustaso oli mukautettu hyvin heidän osaamisensa tasolle. Opas tarjosi tarpeeksi haastetta, mikä kannusti heitä oppimaan uutta tietoa maahanmuuttajien rokotusohjauksesta. Kuitenkin yksi vastaaja koki oppaan liian helpoksi ja kirjoitti seuraavasti: ” Mielestäni opas oli sopivan pituinen. Valitut tehtävätyypit olivat toimivia, mutta niitä voisi mahdollisesti vaikeuttaa tai olla lisääkin. Videot olivat hyvät ja ne auttoivat ymmärtämään aihetta. Voisi olla hyvä, jos oppaasta löytyisi vielä oma dia siitä, mitkä asiat korostuvat / ovat tärkeitä maahanmuuttajan rokotusohjauksessa.”

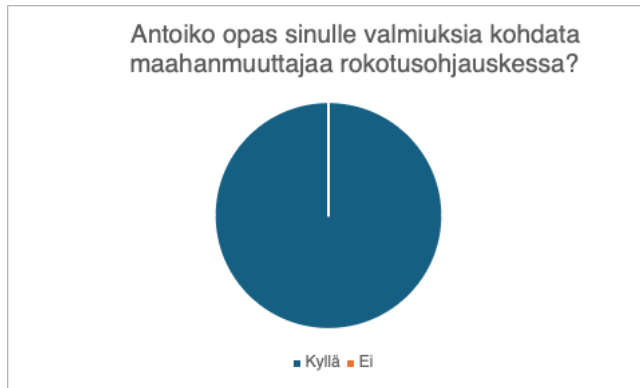
Kaavio 4

Kaikki kymmenen vastaaja korostivat, että videot välittivät kulttuurisensitiivistä tietoa maahanmuuttajien rokotuksiin liittyen. Tämä nähtiin tärkeänä tekijänä pyrittäessä luomaan ymmärrystä eri kulttuurien tarpeista. Terveystoimittajat painottivat myös videoiden monipuolisuuden merkitystä, sillä eri tilanteiden esittely ja käytännön esimerkit tekivät oppimisesta tehokkaampaa.

Kaavio 5.

80 % terveydenhoitajaopiskelijoista ilmoitti saaneensa opiskelumateriaalista hyötyä. Tämä viittaa siihen, että materiaali täytti tarkoituksensa tarjota opiskelijoille olennaista tietoa ja tukea maahanmuuttajien rokotusohjauksen aiheessa. yksi opiskelijaa vastasi omin sanoin: ” Opiskelumateriaali oli lyhyt, ytimekäs ja selkeä. Tykkäsin videoista, kun olen laiska lukija. Hyvän laitettu kysymykset pääsin keskittymään ja käymään läpitemä. ” Toinen opiskelija kirjoitti ” Materiaali oli selkeä ja hyvä.

Kaavio 6.

Ilahduttava palaute siitä, että maahanmuuttajarokotusohjaus opas antoi kaikille yhdelletoista vastaajalle valmiuksia kohdata maahanmuuttajia rokotusohjauksessa, on erittäin kannustavaa meille. Se osoittaa, että opas oli tehokas ja täytti tarkoituksensa tukemalla terveydenhoitajaopiskelijoiden valmiuksia tässä tärkeässä asiassa.

6 Tuotoksen tarkastelu

6.1 Oppimateriaalin kehittäminen

Digimateriaali oli alustavasti pitänyt vain olla tietopaketti maahanmuuttajarokotusohjauksesta, mutta halusimme että opas on mahdollisemman hyödyllinen ja motivoiva opiskelijoille niin lisäsimme videoita ja tehtäviä, jotka tukisivat opiskelijoiden oppimisen taitoja. Digimateriaalissa oppilaalta kysytään pohdiskelevia kysymyksiä, jotka paljastavat, mitä oppija jo tietää opittavasta ilmiöstä ennalta. Tällä lähestymistavalla pyrimme tekemään oppimisesta aktiivisempaa ja kannustamaan opiskelijoita henkilökohtaiseen pohdintaa (Opetushallitus 2023).

Opinnäytetyön tuotos on digitaalinen oppimateriaali Maahanmuuttajan rokotusohjauksesta. Digitaalinen oppimateriaali toteutettiin HP5-työkalulla, joka löytyi valmiina Moodlesta. Tutustuimme Moodle alustaan ennen digitaalisen oppimateriaalin luomista. HP5-työkalun avulla oppimateriaalia saatiin monipuolinen ja visuaalisesta miellyttävä, mikä antoi mahdollisuuden luoda interaktiivisia tehtäviä. Hp5-työkalu sopii hyvin opiskelijan itsenäiseen harjoitteluun ja kertaukseen. Oppimateriaali sisältää tekstiä, videoita sekä käyttäjää aktivoivia visailuja ja lisälukemisen linkkejä. Oppimistehtävistä olemme huomioineet sen, että ne ovat haasteellisia, avoimia ja autenttisia.

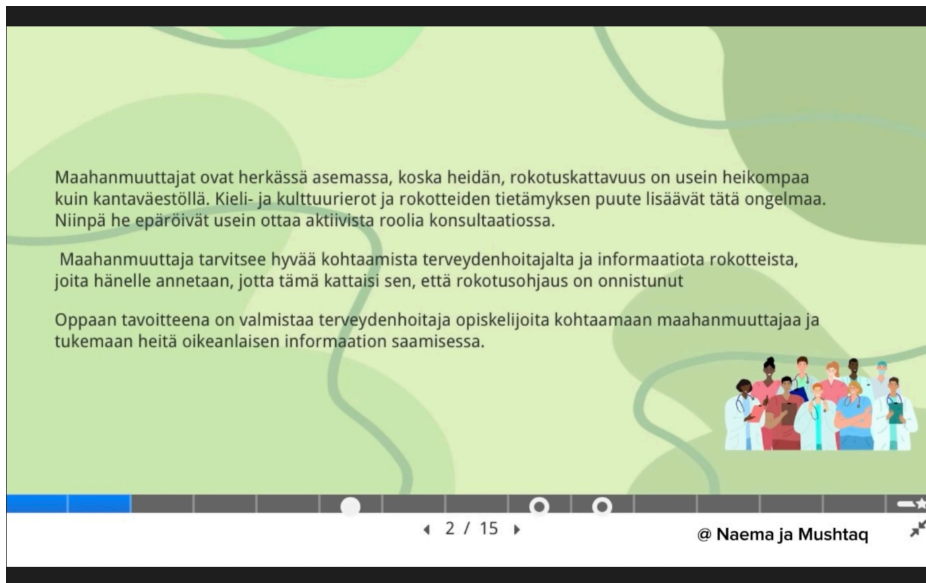
Hp5-työkaluun tutustuminen ei ollut aivan yksinkertaista. Aluksi harkitsimme oppimateriaalin luomista Google Slide:issa ja sen jälkeen siirtämistä Moodle-alustalle PDF-muodossa. Kuitenkin tämä aiheutti useita ongelmia, eikä lopputuloksesta tulisi tehokasta tai interaktiivista. Oppimateriaalia ei voitaisi päivittää tulevaisuudessa, ja se olisi vähemmän motivoivaa opiskelijoille. Päädyimme tämän takia HP5-työkaluun.

Kohderyhmän valitseminen oli aluksi haastavaa, ajattelimme kohdentaa alustavasti digimateriaalia vain maahanmuuttajille, mutta lopulta kohdensimme sen terveydenhoitajaopiskelijoille sen jälkeen, kun olimme tutustuneet viime vuosina tehtyyn opinnäytetyöhön. Tässä opinnäytetyössä keskityttiin terveydenhoitajaopiskelijoiden näkemyksiin maahanmuuttajien rokotusohjauksen opetusmateriaalin kehittämisestä.

6.2 Oppimateriaalin toteutus

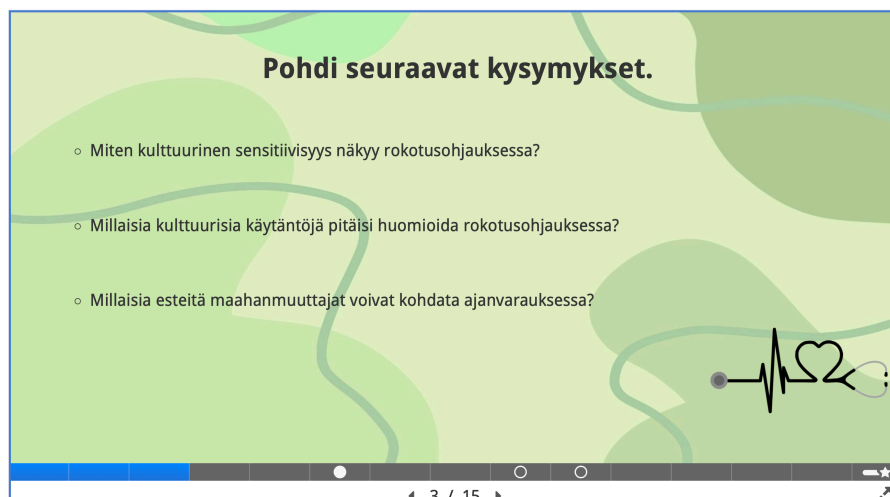
Oppimateriaalin toteutusta varten valittiin kohderyhmä. Kohderyhmänä olivat Metropolia Ammattikorkeakoulun terveydenhoitaja opiskelijat. Digitaalinen oppaan tarkoituksena on olla osa terveyden edistämisen opintojaksoa. Kohderyhmän valinnan jälkeen aloimme pohtia oppimateriaalin sisällön.

Oppimateriaalissa koottiin tärkeämmät asiat maahanmuuttajan rokotusohjaamisesta, kuten maahanmuuttajan rokotuksista, kulttuurisensitiivisestä työotteesta, tulkkipalveluista ja maahanmuuttajan kohtaamisesta. Oppimateriaalissa esiteltiin minkälaisia haasteita maahanmuuttaja kohtaa ohjauksessa ja miten hoitajana voit kohdata näitä haasteita. Oppimateriaaliin lisäsimme kuhinkin aihepiiriin sopivia videoita ja tehtäviä. Videoiden ja tehtävien avulla pyrimme tekemään oppimateriaalista mielenkiintoisamman opiskelijoille. Oppimateriaalissa oli tehtäviä kuten oikea ja väärin väittämiä ja monivalinta- tehtäviä.

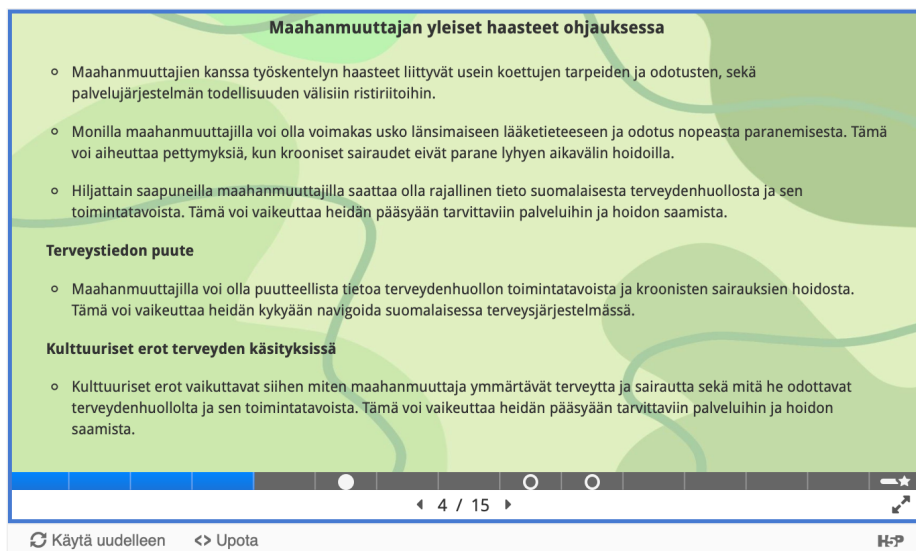
Kuva 1. Kuva 1. Kuvakaappaus itseopiskelumateriaalin diasta ”Tervetuloa maahanmuuttajan rokotus ohjaus oppaaseen”.

Ennen teoreettisen sisällön esittämistä opiskelijalle esitetään pohdintakysymyksiä, joiden avulla pyritään herättelemään oppijan mielenkiintoa ja samalla arvioimaan, kuinka paljon hän jo tietää aiheesta. Tavoitteena on siis rohkaista aktiivista osallistumista ja mahdollistaa aiemman tiedon kartoittaminen ennen varsinaiseen oppimateriaaliin syventymistä.

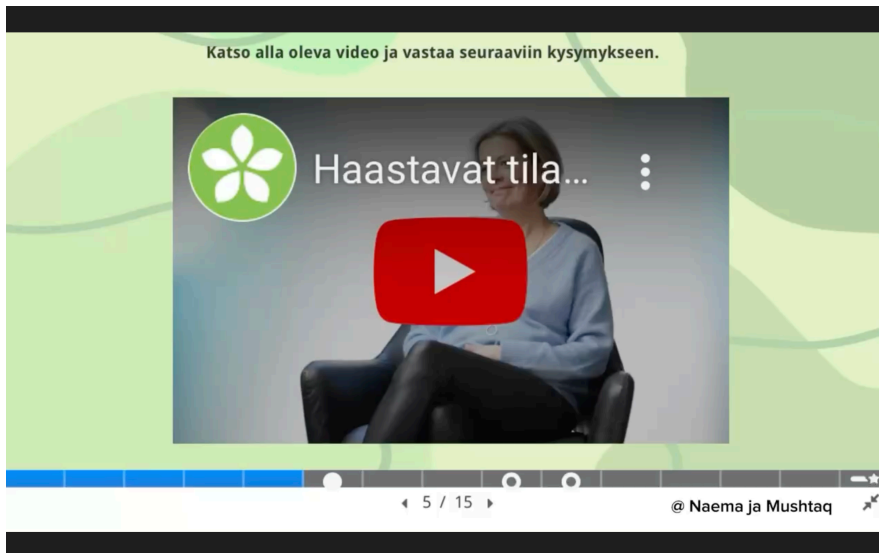
Kuva 2. Kuvakaappaus itseopiskelumateriaalin diasta ”Pohdinta kysymyksiä”

Oppimateriaalissa alussa käsitelimme yleisimpiä haasteita, joita maahanmuuttajat voivat kohdata. Tällainen pohjustus on tärkeä, sillä oppijoiden on hyvä ymmärtää niitä ajatuksia ja pelkoja, joita osalla maahanmuuttajista saattaa olla. Kun terveydenhuollon ammattilaiset ymmärtävät asiakkaidensa kokemuksia ja tuntemuksia, he pystyvät paremmin tarjoamaan tukea ja apua heidän tarpeisiinsa.

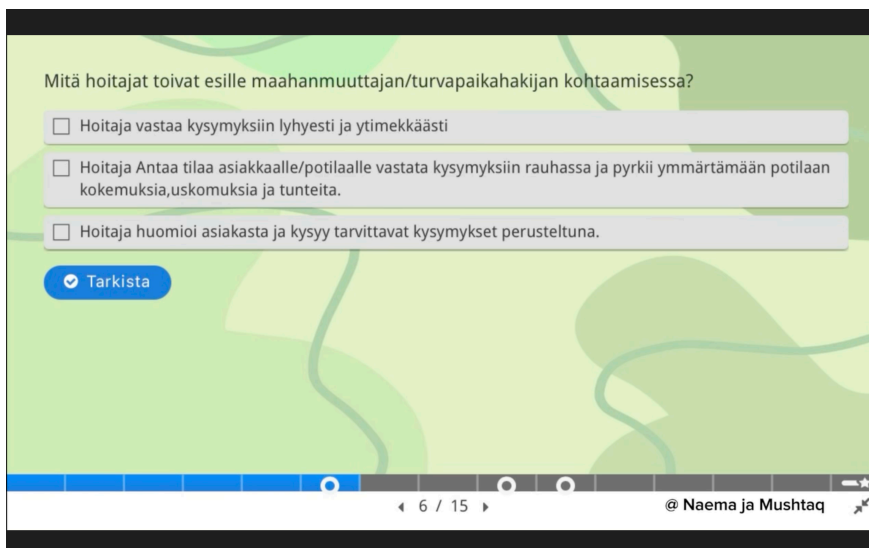

Kuva 3. Kuvakaappaus itseopiskelumateriaalin diasta " Maahanmuuttajan yleiset haasteet ohjauksessa".

Teorian tueksi esitettiin videoita, joissa sairaanhoitajat kertovat omista käytännön kokemuksistaan turvapaikanhakijoiden kohtaamisessa. Näissä videoissa hoitajat jakavat arvokkaita vinkkejä ja näkökulmia siitä, miten toimia haastavissa tilanteissa. Tavoitteena oli tarjota opiskelijoille monipuolisia oppimateriaaleja, jotka valmistavat heitä kohtaamaan moninaisia tilanteita ammatillisessa työssään. Videoiden jälkeen opiskelijoille annettiin monivalintatehtävä, jonka avulla varmistettiin heidän ymmärryksensä aiheesta.

Kuva 4. Kuvakaappaus itseopiskelumateriaalin diasta ” Haastavien tilanteiden kohtaaminen ohjauksessa”

Kuva 5. Kuvakaappaus itseopiskelumateriaalin diasta ” Monivalinta- tehtävä”

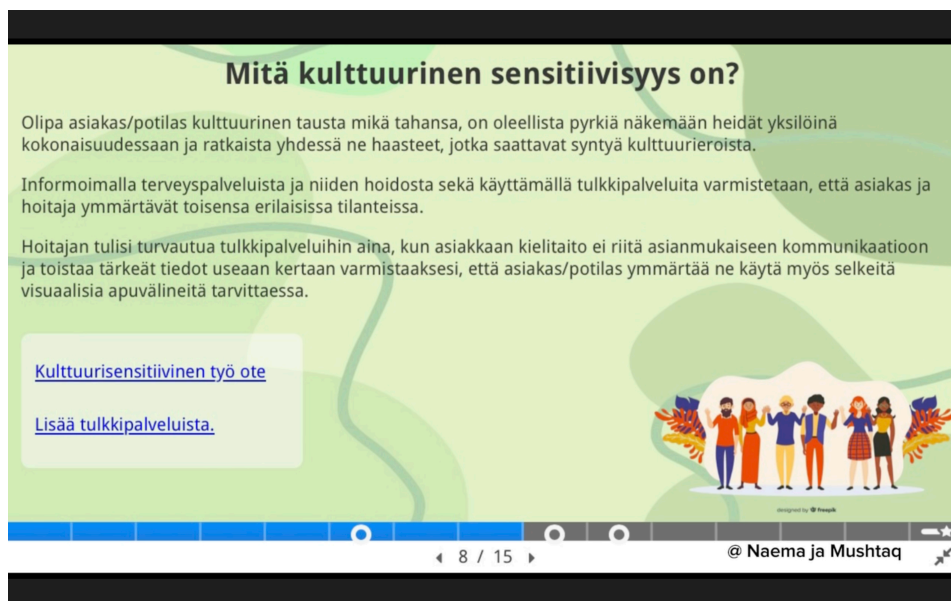
Videoissa painotetaan kulttuurisensitiivisyyttä ja erityisesti sitä, kuinka tärkeää on tunnistaa omat ennakkoluulot ja stereotypiat. Videoiden keskeinen viesti on, että kulttuurisensitiivinen kommunikaatio ja vuorovaikutus edellyttävät avoimuutta ja kunnioitusta kaikkia ihmisiä kohtaan.

Videoiden jälkeen tarjotaan tiivistelmä aiheesta, johon sisältyy kaksi linkkiä, joista opiskelija voi saada lisää opiskelumateriaaleja. Ensimmäinen linkki tarjoaa tietoa erilaisista

tulkkipalveluista, kun taas toinen linkki antaa lisätietoa kulttuurisensitiivisestä työt-
teesta. Tämä antaa opiskelijoille mahdollisuuden syventää ymmärrystään ja hankkia li-
sätietoa käsitellyistä aiheista.

Kuva 6. Kuvakaappaus itseopiskelumateriaalin diasta ” Kulttuurinen sensitiivisyys”

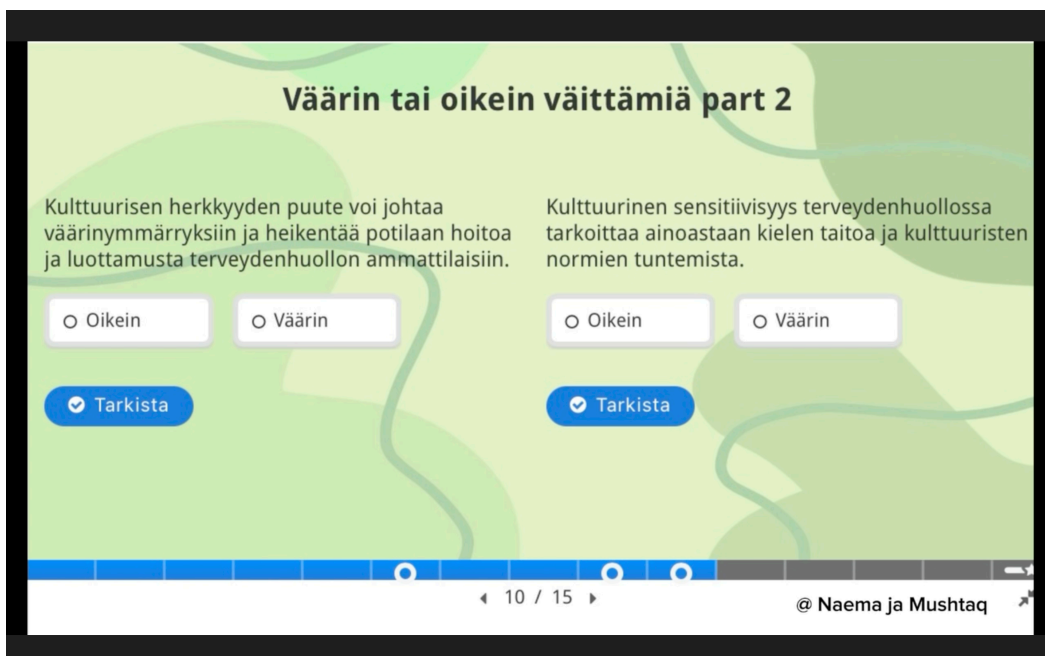
Kuva 7. Kuvakaappaus itseopiskelumateriaalin diasta ” Mitä kulttuurinen sensitiivisyys on”

Sen jälkeen on laadittu väittämiä aiheesta, jotka voivat olla oikein ja väriä. Tämän ta-
voitteena on tarjota oppijoille haastavia, avoimia ja todellisuuteen perustuvia tehtäviä,

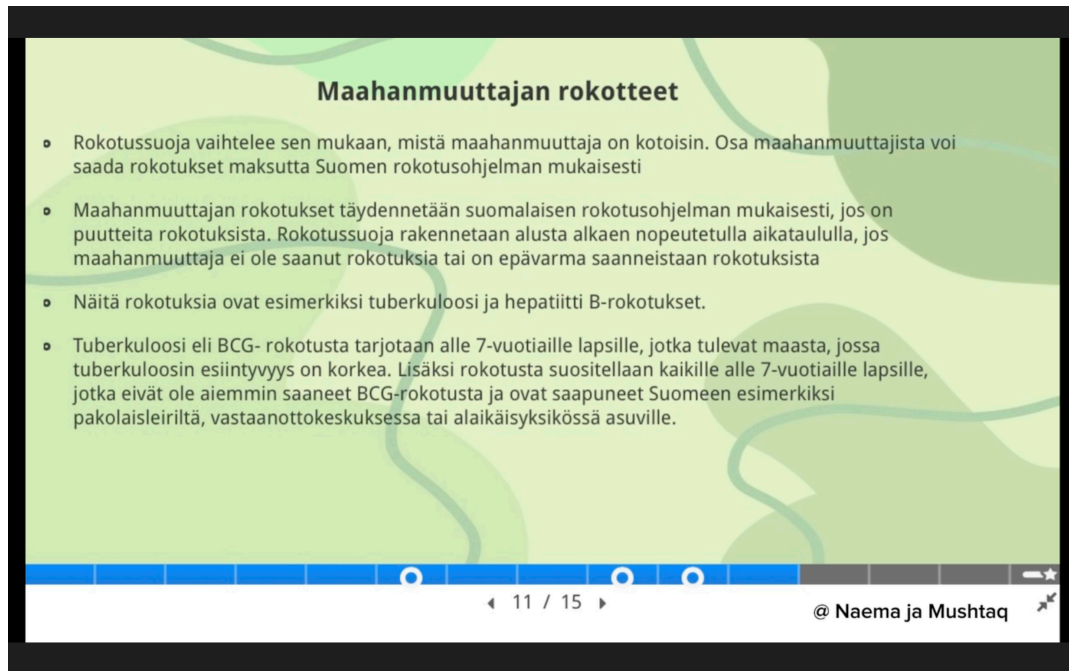
jotka motivoivat heitä syventymään aiheeseen. Tällainen itseopiskelumateriaali pyrkii olemaan innostavaa ja motivoivaa oppijoille (Opetushallitus, 2024, E-oppimateriaalin laatukriteerit).

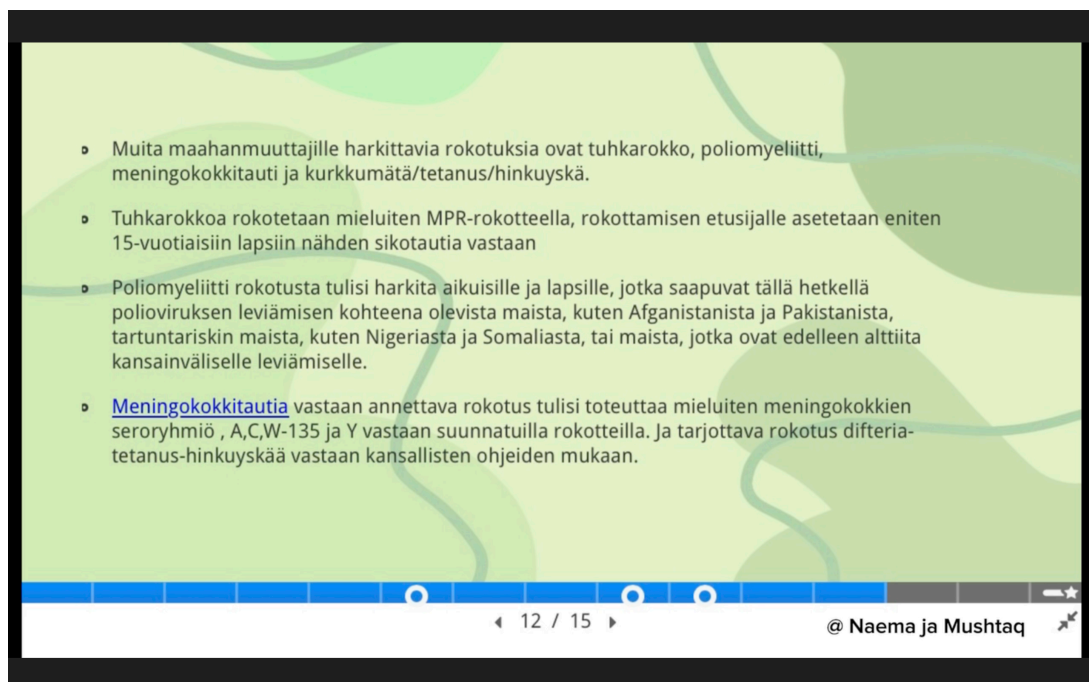
Kuva 8. Kuvakaappaus itseopiskelumateriaalin diasta ”väärin tai oikein väittämiä part1”

Kuva 9. Kuvakaappaus itseopiskelumateriaalin diasta ”väärin tai oikein väittämiä part 2”

Kuva 10. Kuvakaappaus itseopiskelumateriaalin diasta ” Maahanmuuttajan rokotteet”

Kuva 11. Kuvakaappaus itseopiskelumateriaalin diasta ” Maahanmuuttajan rokotteet”

Oppimateriaalin lopuksi käsitellään maahanmuuttajien rokotuksia. Maahanmuuttajien rokotusten tunteminen on äärimmäisen tärkeää monista syistä. Terveystieteiden ammattilaisina meidän tulee olla valmiita tarjoamaan heille asianmukaista ohjausta ja hoitoa.

Lisäksi kulttuurisensitiivinen lähestymistapa on olennainen osa varmistettaessa, että maahanmuuttajat ymmärtävät rokotusten tärkeyden ja ovat halukkaita ottamaan ne vastaan.

7 Pohdinta

Opinnäytetyön tarkoituksena oli luoda yleistä tietoa maahanmuuttajan rokotusohjauksesta ja se tuotettiin Metropolia Ammattikorkeakoulun tarpeeseen saada lisää opetusmateriaali maahanmuuttaja rokotusohjauksesta. Alun perin aihe oli maahanmuuttajan rokottamisesta, mutta huomasimme sen olevan liian laaja. Päätimme rajata aihetta maahanmuuttajan rokotusohjaukseen. Koska aihe ei ollut meille kovin tuttu, opinnäytetyön aikana saimme tilaisuuden perehtyä aiheeseen paremmin. Käytimme laajaa tiedonhakua syventääksemme osaamista aiheesta.

Oppimateriaalin avulla pyrittiin tarjoamaan monipuolista tietoa rokotusten tärkeydestä, käytännön ohjeita rokotusaikatauluista sekä kulttuurisidonnaista lähestymistapaa terveyden edistämiseen. Kulttuurisensitiivisyyden ja rokotusosaamisen kehittäminen on olennaista meidän tulevien terveydenhuollon ammattilaisten kannalta. Tämä merkitsee, että myös opinnäytetyön tekeminen tuo meille hyötyä ammatillisessa kasvussamme. Opinnäytetyö toteutettiin parityönä, mikä kehitti myös parityöskentelytaitojamme. Hyödynsimme molempien osaamista ja vahvuuksia tämän projektin toteutumisessa.

Opinnäytetyön kautta syvensimme osaamistamme tiedonhaun avulla. Tavoitteenamme oli kerätä luotettavaa tietoa omasta aihepiiristämme. Yksi suurimmista haasteista oli tieteellisten artikkeleiden löytäminen, sillä Suomessa ei ole juurikaan tehty tutkimuksia maahanmuuttajien rokotuksista tai niiden ohjauksesta. Suomenkielistä tietoa aiheesta oli vähän saatavilla, mikä vaikeutti aiheen kartoittamista aluksi. Opinnäytetyön toteutimme digitaalisena itseopiskelumateriaalina Moodle-alustalle. Olemme tyytyväisiä onnistuneeseen oppimateriaaliin, vaikka sen tekeminen kohtasi monenlaisia haasteita. Visuaalisesti miellyttävä ulkoasu ja selkeä sisältö tekivät siitä houkuttelevan ja helposti lähestyttävän. Keräämämme tieto hyödyttää myös omaa ammatillista kehitystämme. Toivomme, että terveydenhoitajaopiskelijat saavat hyötyä digitaalisesta materiaalis- tamme ja että se sisällytetään osaksi Metropolian terveyden edistämisen opintojakson teoriaopintoja. Opinnäytetyön toteuttaminen oli ajoittain haastavaa tiukan aikataulun ja aiheen monimutkaisuuden vuoksi, mutta olemme tyytyväisiä lopputulokseen.

7.1 Eettisyys

Opinnäytetyön eettisen arvioinnin pohjana käytettiin Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjetta, jonka keskeiset periaatteet liittyvät hyvään tieteelliseen käytäntöön. Tärkeitä näkökohtia ovat muun muassa huolellisuus ja rehellisyys tutkimustyössä, arvostus tutkimuskohteita kohtaan sekä vastuunkanto omasta työstä. Näiden periaatteiden noudattaminen on keskeistä tutkimuksen eettisen laadun varmistamisessa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023: 12,13)

Opinnäytetyössämme kiinnitimme erityistä huomiota huolellisuuteen ja rehellisyyteen tutkimustyössä, arvostaen tutkimuskohteitamme ja kantaen vastuun omasta työstämme. Näiden periaatteiden noudattaminen oli keskeistä varmistettaessa tutkimuksemme eettinen laatu maahanmuuttajien rokotusohjauksen aihepiirissä.

Tutkimuksen ja kehittämisen liittyvät eettiset kysymykset pääosassa on toisten arvon kunnioittamista, sekä tutkijoiden, että tutkittavien turvallisuutta ja suojelun varjelemista. Tutkimusten tarkoitus on tavoitella mahdollisimman paljon hyötyä ja mahdollisten haittojen minimointia eli suojella tutkittavia, että ehkäistä haittojen tapahtumista. Tämä tarkoittaa tutkittavien yksityisyyden suojelua tulee huolehtia, koska mahdolliset median aiheuttaman haittana voi olla sosiaalinen leimaaminen tai henkistä kärsimystä tutkittaville. (Henderson & Johnson & Auld 2013.).

Arene ry:n laatimat eettiset suositukset ammattikorkeakoulujen opinnäytetöille painottavat hyvän tieteellisen käytännön noudattamista. Näitä ovat muun muassa se, että opinnäytetyön tekijän tulee olla tietoinen tieteellisen toiminnan vastuista, ymmärtää tutkimuksen eettiset periaatteet ja osata suorittaa eettinen ennakoarviointi huolellisesti. Näiden ohjeiden tavoitteena on varmistaa tutkimuksen laatu ja eettisyys opinnäytetyötä tehtäessä (Arene 2019: 3–5). Opinnäytetyöprosessin aikana kiinnitettiin erityistä huomiota siihen, että kaikki käytetyt lähteet olivat asianmukaisesti merkitty lähdemerkinnöin tekstissä ja lähdeluettelossa.

Plagiointi on kiellettyä opinnäytetyössä, sillä tarkoitetaan toisen työn tai tutkimusideoiden hyödyntämistä ilman asianmukaista lupaa tai asianmukaista viittausta. Tämä liittyy myös alkuperäisten tekijöiden oikeuksien loukkaamiseen, kun heidän tieteellistä panostaan käytetään ilman asianmukaista tunnustusta. Plagiointi voi tapahtua suorana kopi-

oimisena tai toisen työn mukailemisena. Tällaiset teot eivät ainoastaan ole eettisesti kyseenalaisia vaan myös heikentävät tieteellisen rehellisyyden periaatetta. (TENK 2023.) Tavoitteena oli varmistaa, ettei opinnäytetyössä ole plagioitu tai kopioitu muiden tekemiä töitä. Turnitin-plagioinnintunnistusohjelmaa hyödynnettiin tässä prosessissa (Turnitin)

7.2 Luotettavuus

Toiminnallisen opinnäytetyön kehitysprosessissa keskityttiin digitaalisen oppimateriaalin luotettavuuden varmistamiseen (Vilka & Araksinen 2003, 53). Materiaalin laatijat pyrkivät varmistamaan käytetyn aineiston ajantasaisuuden ja oikeellisuuden, erityisesti korostaen terveyden edistämisen opintojakson teoriaopintojen tarpeita. Opiskelijoiden luottamus materiaalin luotettavuuteen oli ensisijaisen tärkeää, ja siksi luotettavuutta vahvistettiin vertaisarvioinnilla, testauksella ja kerätyllä palautteella. Näiden avulla materiaalia kehitettiin jatkuvasti vastaamaan opiskelijoiden tarpeita ja varmistamaan sen pätevyys.

Tietoa pyrittiin hankkimaan mahdollisimman tuoreista lähteistä, mutta tarvittaessa käytettiin myös vanhempia lähteitä, joiden tiedon pätevyys oli säilynyt muuttumattomana viimeisen kymmenen vuoden aikana. Lähteiden valinnassa ja viittauksissa kiinnitettiin erityistä huomiota niiden ajankohtaisuuteen ja luotettavuuteen. Hyödynnettiin monipuolisesti luotettavia tietokantoja, kuten Pubmed, Cinalh, Medline, Medic ja Finna, varmistuen, että käytetyt tiedot olivat luotettavia ja relevantteja tutkimusaiheeseen.

Opinnäytetyössä pyrittiin selkeästi osoittamaan sen luotettavuus lukijalle. Lähteiden valinta, tiedonhaku ja viittaukset olivat keskeisessä roolissa tässä tavoitteessa. Erityisesti tieteellisten artikkeleiden hakuprosessin avoimuus ja perustelut vahvistivat opinnäytetyön sisällön uskottavuutta. Kriittinen arviointi ja läpinäkyvyys tukivat opinnäytetyön luotettavuutta ja vakuuttivat lukijan esitettyjen tulosten ja johtopäätösten pätevydestä. (Kostamo & Airaksinen & Vilka 2022: Luku 3,4).

Lopuksi on mainittava, että opinnäytetyössä käytettiin jonkin verran englanninkielisiä lähteitä, kun suomenkielistä tutkimustietoa ei ollut saatavilla. Tämä päätös tehtiin harkiten, ottaen huomioon mahdolliset riskit ja varmistuen käytetyn tiedon luotettavuus ja pätevyys. Opinnäytetyö toteutettiin myös parityönä, jossa kaksi opiskelijaa työskenteli yhdessä varmistakseen työn luotettavuuden.

7.3 Hyödyntäminen

Tätä digitaalista oppimateriaalia voidaan hyödyntää opintojakson teoriaopinnoissa, kuten terveyden edistämisen kursseilla, ja se toteutui Moodle-alustalle. Oppimateriaali koostuu tehtävistä ja videoista, joiden avulla opiskelija voi testata oppimiaan asioita ilman opettajan fyysistä läsnäoloa. Opiskelijoilla on vapaus tutustua materiaaliin omassa aikataulussaan sopivina hetkinä. Lisäksi opiskelijoilla on mahdollisuus suorittaa tehtäviä useita kertoja ja tarkistaa vastauksensa. Noin 90 % terveydenhoitajaopiskelijoista, jotka arvioivat oppimateriaalin, antoivat sille positiivista palautetta siitä, että se onnistui välittämään olennaiset asiat tiiviissä muodossa. Lukijat arvostivat, että opas oli informatiivinen ilman tarpeetonta täytettä.

7.4 Jatkokehitys ehdotukset

Oppimateriaalin sisältöä pitäisi päivittää, jotta tieto pysyisi ajan tasalla. Esimerkiksi maahanmuuttajan rokotteissa ja rokotusohjelmassa voi tulla muutoksia tulevaisuudessa. Myös voi olla, että on kehitetty lisää erilaisia viestintä työvälineitä.

Opiskelijoiden antaman palautteen perusteella havaittiin, että oppimateriaalin tehtävissä olisi vielä kehitettävää. Toivottiin lisää tehtäviä ja selkeää visualisointia siitä, mitkä asiat ovat keskeisiä maahanmuuttajien rokotusohjauksessa. Näitä seikkoja voidaan muuttaa ja parantaa jatkossa, jos vastaavaa palautetta tulee lisää. Oppimateriaalin tarkoituksena oli olla lyhyt ja ytimekäs, minkä vuoksi tehtäviä lisättiin maltillisesti. Tehtävämäärää voidaan kuitenkin muuttaa ja monipuolistaa tulevaisuudessa. Opiskelijoiden palautteen kerääminen on tärkeää lisäkehitysideoita varten ja varmistaaksemme, että oppimateriaali palvelee opiskelijoita mahdollisimman hyvin.

Maahanmuuttajan rokotusohjauksesta toivoisimme lisää materiaalia. Tutustuessamme aiheeseen siitä oli vaikea löytää sivustoista tarvitsemamme asiat. Jouduimme katsomaan lähteitä eri sivustoista ja lähteistä tietoa maahanmuuttajan rokotteista ja monikulttuurisesta vuorovaikutuksesta. Meille tuli vastaa erilaisia oppaita mutta nekään eivät olleet monipuolisia. Tässä opinnäytetyössä kävimme pintapuolisesti läpi maahanmuuttajan rokotusohjauksesta, tulevaisuudessa toivoisimme, että aiheesta laadittaisiin lisää opinnäytetöitä, jotka syventyvät aiheeseen perusteellisemmin

Lähteet

Arene ry. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto opinnäytetöiden eettiset suositukset 2018.< https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULUJEN%20OPINNÄYTETÖIDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf?_t=1578480382> Viitattu.1.2.2024

Etniset vähemmistöt Suomessa<<https://www.duodecimlehti.fi/duo96298> > Viitattu 4.11.2023

European journal of public health < <https://academic.oup.com/eurpub/article/26/3/372/2467352?login=false>> Viitattu 27.11.2023

Henderson M, Johnson NF, Auld G. Silences of ethical practice: dilemmas for researchers u sing social media. Educ Res Eval. <https://www.researchgate.net/publication/263034499_Silences_of_Ethical_Practice_Dilemmas_for_Researchers_Using_Social_Media Viitattu 11.9.2023

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2007. Tutki ja kirjoita. 13. uudistettu painos. Helsinki: Tammi

Hoivasilta, Marika. Terveystiedon oppimateriaalit ja laaja-alainen osaaminen. <<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/101233/GRADU-1495795312.pdf?sequence=1&isAllowed=y>> Viitattu 11.10.2023

Ilomäki, Liisa 2012. Laatu- oppimateriaalit opetuksessa ja oppimisessa. <https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/144415_laatu_e-oppimateriaaleihin_2.pdf > Viitattu 12.11.2023

Infektiotaudit ja rokotukset< <https://thl.fi/fi/web/infektiotaudit-ja-rokotukset/tietoa-rokotuksista/kuka-saa-rokottaa-ja-miten-rokotusosaaminen-osoitetaan>> Viitattu. 20.10.2023

Jyväskylän yliopisto 2021. Tutkimuksen toteuttaminen. Koppa. Avoimet < <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/tutkimusprosessi/tutkimuksen-toeuttaminen>> Viitattu 11.1.2024

Korhonen, Vesa & Puukari, Sauli 2013. Monikulttuurinen ohjaus- ja neuvontatyö. Viitattu 11.12.2023

Kostamo, Pipsa & Airaksinen, Tiina & Viikka, Hanna 2022. Kirjoita itsesi asiantuntijaksi. Opas toiminnalliseen opinnäytetyöhön. E-kirja. Helsinki: Art house oy

Kotiutuminen sosiaali- ja terveydenhuollossa <<https://www.vtv.fi/app/uploads/2018/06/26085144/kotouttaminen-sosiaali-ja-terveydenhuollossa-3-2014.pdf> > Viitattu 19.12.2023

Kulttuuri sensitiivinen työ ote < <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/tyon-tueksi/hyvia-kaytantoja/kulttuurisensitiivinen-tyoote>> Viitattu. 23.10.2023

Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus 2023. Fimea <<https://www.fimea.fi/vaestolle/rokotteet>>Viitattu 11.9.2023

Lääkärilehti 2018.<<https://www.laakarilehti.fi/tieteessa/katsausartikkeli/kasitykset-rokotuksista-ja-rokotuskattavuuteen-vaikuttavat-tekijat/>> Viitattu 12.9.2023

Maahanmuuttajat < <https://www.rokotustieto.fi/fi/minun-rokotukseni/maahanmuuttajat> > Viitattu 4.11.2023

Maahanmuutto ja kulttuurinen moninaisuus <<https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/tyon-tueksi/hyvia-kaytantoja/tulkivalitteinen-tyoskentely> > Viitattu 12.11.2023

Maahanmuutto ja kulttuurinen moninaisuus 2023. Käsitteet. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. < <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/tyon-tueksi/kasitteet>> Viitattu 9.9.2023

Maahanmuuttajien rokotukset < <https://thl.fi/fi/web/infektiotaudit-ja-rokotukset/tietoa-rokotuksista/eri-kohderyhmien-rokottaminen/maahanmuuttajien-rokotukset> > Viitattu 5.11

Moodle. H5P. <<https://docs.moodle.org/3x/fi/H5P>> Viitattu 1.5.2024

Nikula, Anne & Armanto, Annukka & Lahti, Sari & Elonsalo, Ulpu 2020. Eri-ikäisten rokkottaminen ja rokotusohjaus on terveyden- hoitajien erityisosaamista. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos s. 25-27<https://thl.fi/documents/533963/6240821/Terveystenhoitaja_520_rokotus.pdf/2574de4c-dcb9-6c32-bff7-3c6912a2dbcb?t=1605522363286>. Viitattu 9.9.2023

Nikula Anne. Vaccination Competence. The Concept and Evaluation. 2011<<https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/72549/AnnalesD995Nikula.pdf?sequence=1&isAllowed=y> > Viitattu 30.12.2023

Opetushallitus 2023<<https://www.oph.fi/fi/julkaisut/e-oppimateriaalin-laaturit>> Viitattu 20.12.2023

Rokotukset ukrainasta saapuneille < <https://www.slideshare.net/THLfi/rokotukset-ukrainasta-saapuneillepdf>> Viitattu 15.4.2024

Salonen, Kari 2013. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI- henkilöstölle. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. < <https://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf> > Viitattu 10.10.2023

Sivelä, Jonas & Ekholm, Sari & Puumalainen, Taneli & Nohynek, Hanna 2020. Eu joint Action on Vaccination ja muut ajankohtaiset toimet rokotuskattavuuden vahvistamiseksi EU:ssa< <https://journal.fi/sla/article/view/94487>> Viitattu 11.9.2023

Suomen Pakolaisapu <<https://pakolaisapu.fi/pakolaisuus-suomessa/>> Viitattu 10.10.2023

Sääksvuori, Lauri & Betsch, Cornelia & Nohynek, Hanna & Salo, Heini & Sivelä, Jonas & Böhm, Robert 2022. Information nudges for influenza vaccination: Evidence from a large-scale cluster-randomized controlled trial in Finland. < <https://journals.plos.org/plosmedicine/article?id=10.1371/journal.pmed.1003919>>. Viitattu 11.9.2023

Terveystiedon oppimateriaalit ja laaja-alainen osaaminen <<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/101233/GRADU-1495795312.pdf?sequence=1&isAllowed=y>> Viitattu 25.11.2023

Tutkimus- ja kehittämistyön luotettavuus 2023. Libguides.< <https://libguides.diak.fi/c.php?g=670543&p=4760642#kvanti>> Viitattu 11.9.2023

Valentina Oroza 2007 Maahanmuuttaja yleislääkärin vastaanotolla. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim < <https://www.duodecimlehti.fi/duo96296>> Viitattu 25.11.2023

Vieraskieliset <<https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa/vieraskieliset.html#:~:text=Venäjä%20on%20selvästi%20yleisin%20vieras,ovat%20arabia%2C%20englanti%20ja%20somali>> Viitattu 2.11. 2023

Vilka, Hanna & Airaksinen Tiina 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi

